

NACIONALINIS SUSIVIENIJIMAS

**Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos apsaugos komitetui
Lietuvos psichiatrų asociacijai
Lietuvos psichologų sąjungai**

Kopijos:

**Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijai
Vilniaus miesto savivaldybės tarybai
Vilniaus miesto psichikos sveikatos centrui**

REIKALAVIMAS

2024 m. lapkričio 25 d., Vilnius

DĖL MĖGINIMŲ PAJUNGTI PSICHIATRIJĄ IDEOLOGINIAMS IR POLITINIAMS TIKSLAMS

Neseniai Vilniaus miesto psichikos sveikatos centro direktorius Martynas Marcinkevičius priėmė sprendimą atleisti psichiatrą Aleksandrą Alekseičiką-Kirinovą dėl tariamo šurkštaus darbo drausmės pažeidimo. Vis dėlto tikrosios atleidimo priežastys, nusišleptos nuo visuomenės, neabejotinai yra susijusios su ideologiniais motyvais, o ne aiškiais darbo drausmės ar etikos pažeidimais.

Aleksandras Alekseičikas-Kirinovas yra žymus Lietuvos psichiatras ir psichoterapeutas, vienas iš lietuviškosios psichoterapijos pradininkų. Dar 1967 m. jis Vilniaus miesto psichikos sveikatos centre įsteigė pirmąjį Lietuvoje psichoterapijos kabinetą, o 1989 m. – pirmąjį Psichoterapijos skyrių, kuris vėliau buvo pervadintas į Ribinių būsenų skyrių. Jis pagrįstai laikomas Lietuvos psichoterapijos tėvu dėl savo novatoriškų metodų, indėlio į psichoterapijos plėtrą ir ilgametės praktinės bei mokslinės veiklos.

A. Alekseičikas-Kirinovas stažavosi Lenkijoje, Čekijoje, Vokietijoje ir Rusijoje. Jis yra tarptautinių žurnalų „*Existentia: psichologija i psichoterapija*“ ir „*Ekzistencial'naja tradicija: filosofija, psichologija, psichoterapija*“ redakcinės tarybos narys. Per savo karjerą jis paskelbė apie 100 mokslinių ir mokslo populiarinimo straipsnių, prisidėdamas prie psichoterapijos teorijos ir praktikos plėtros Lietuvoje. Jis taip pat yra originalaus psichoterapijos metodo – Intensyvaus terapinio gyvenimo (ITG) – kūrėjas. Šis metodas grindžiamas egzistencinės ir įtikinamosios psichoterapijos principais, hipnoze bei nemedikamentiniu gydymu.

Dalindamasis savo gyvenimo ir profesine patirtimi su žurnaliste Rasa Navickaite („Šiaurės Atėnai“, 2024 06 21), A. Alekseičikas-Kirinovas pasakojo apie homoseksualumo „gydymą“ sovietmečiu, kai homoseksualumas buvo patologizuojamas pagal to meto teisines ir medicininės normas. Prisistatanti kaip mokslo istorijos tyrinėtoja ir apgaule pasinaudojusi gydytojo nuoširdumu be atvirumu, žurnalistė sąmoningai pasirinko sovietmečio KGB informatorių ir skundikams būdingą vaidmenį. Interviu, kurio paskirtis buvo supažindinti visuomenę su mokslinėmis žiniomis ir istorinėmis psichiatrijos praktikomis, buvo panaudotas „demaskuoti“ gydytoją siekiant jį diskredituoti ir sumenkinti jo profesinę reputaciją. Jam dėl darbo metodų buvo mesti vieši kaltinimai, pagrįsti iš konteksto ištrauktais pasisakymais. Psichiatras aiškiai nurodė, kad jo tikslas buvo padėti pacientams įveikti psichologines krizes ir depresijas, dažnai kylančias dėl visuomenės nepritrimo ar diskriminacijos. Pažymėtina, kad pacientai gydėsi savo noru, niekieno neverčiami, liudija apie suteiktą pagalbą bei išsako dėkingumą. Staiga pašalinus psichiatrą iš pareigų, jo pacientai buvo palikti likimo valiai. Nebuvo atsižvelgta į jų nuomonę, gerovę, pasirinkimo laisvę ir teisę į nenutrūkstamą gydymą.

Pažymėtina, kad Martynas Marcinkevičius, Vilniaus miesto psichikos sveikatos centro direktorius, yra labiau žinomas kaip sveikatos apsaugos vadybininkas, baigęs visuomenės sveikatos vadybos studijas. Todėl šio atleidimo kontekste kyla rimtų abejonių dėl įstaigos patikimumo ir profesionalumo.

Dėl politinės psichiatrijos

Tačiau šis įvykis kelia principinį klausimą dėl psichiatrijos nepriklausomumo šių dienų Lietuvoje ir kolegialumo normų šios srities profesinėje bendruomenėje. Joje derėtų ir yra būtina skatinti diskusijas apie terapijos metodus ir požiūrius, o ne praktikuoti ideologinio priešiško ir nepakantumo motyvuojamą susidorojimą su profesijos kolegomis. Šiuo atveju su A. Alekseičiku-Kirinovu yra akivaizdžiai susidorota. Panašaus susidorojimo praktika yra lengvai atpažįstama iš piktnaudžiavimų psichiatrija Sovietmečiu, kai psichiatrija buvo tapusi politinių represijų įrankiu, vadinamąja „**politine psichiatrija**“, skirta nutildyti disidentus bei žmones, nepritarusius oficialiai komunistinei ideologijai ir okupaciniam režimui.

Primename, kad Sovietų okupacinė valdžia psichiatriją naudojo kaip priemonę susidoroti su nepageidaujama politiniais aktyvistais – asmenimis, kritikavusiais valdžią, siekusiais laisvės ar reiškusiais religinius, kultūrinius bei tautinius įsitikinimus. **Politinė psichiatrija** dažnai paskelbdavo juos psichiškai nesveikais. Siekdama išvengti viešų politinių procesų, valdžia disidentus siųsdavo į psichiatrijos ligonines kaip „pavojingus visuomenei“, remdamasi tariamai nustatyta „lėtinės šizofrenijos“ diagnoze.

Politinė psichiatrija buvo taikoma žmonėms, kuriems priskirdavo „patologinį polinkį į tiesos sakymą“ arba „pernelyg didelį teisingumo siekį“. Ši praktika atspindi sovietmečio „politinės psichiatrijos“ esmę, kai ši disciplina buvo paversta represiniu įrankiu disidentams nutildyti, juos pašalinant iš viešojo gyvenimo juos priverstinai hospitalizuojant ir stigmatizuojant. Deja, nemaža dalis to meto Lietuvos psichiatrų bendradarbiavo su sovietinėmis represinėmis struktūromis (KGB), vykdavo jų užsakymus, įtraukdami disidentus į psichiatrijos įskaitas. Psichiatrijos studentai buvo mokomi pagal sovietinės medicinos normas, kurios dažnai neatitiko mokslo principų ir tarnavo ideologiniams tikslams. Sovietmečio piktnaudžiavimas psichiatrija padarė didelę žalą ne tik represijų aukoms, bet ir **pačios psichiatrijos, kaip medicinos mokslo, ir ypač psichiatrų reputacijai** Lietuvoje. Šis istorinis palikimas iki šiol kelia klausimų dėl psichiatrijos nepriklausomumo ir etikos.

Dėl psichiatrijos ideologizavimo

Vis dėlto ideologinio susidorojimo su Aleksandru Alekseičiku-Kirinovu atvejis parodė, kad šis paveldas nėra vien praetis dalis – jis atgimsta ir išlieka aktualus. Informacinį šoką sukėlė Lietuvos žmogaus teisių centro vadovės Jūratės Juškaitės vieši komentarai apie A. Alekseičiko-Kirinovo praktiką. Šie komentarai yra ne tik šališki ir neetiški, bet ir visiškai nepagrįsti jokiais objektyviais įrodymais. Jos teiginiai apie gydytojo tariamai vykdomą pacientų „žalojimą“ ne tik žeidžia gydytojo reputaciją, bet ir ignoruoja jo ilgametį darbą, kuriuo jis padėjo pacientams išgyti.

Juškaitės raginimai institucijoms reaguoti į A. Alekseičiko-Kirinovo teiginius yra tiesioginis bandymas atgaivinti sovietmečio praktiką naudoti psichiatriją ideologiniam tikslui – užkirsti kelią bet kokioms diskusijoms apie praetis medicinos praktikas ar jų kritinį įvertinimą. Agresyvus garsaus Lietuvos psichiatro puolimas ir prieš jį nukreipta atvirai šmeižikiška kaltinanti ir smerkianti retorika prikėlė iš užmaršties tamsiausius sovietinės okupacijos laikus, kai būdavo organizuojamos ilgalaikės režimui neįtinkančių asmenų politinio smerkimo ir moralinio bei psichologinio terorizavimo kampanijos.

A. Juškaitę parėmė buvęs Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininkas Tomas Vytautas Raskevičius, viešai atkreipęs dėmesį, kad psichiatras Aleksandras Alekseičikas-Kirinovas, taikantis tokias gydymo praktikas, dirba Vilniaus miesto psichikos sveikatos centro Ribinių būsenų skyriaus vedėju. Buvusio Seimo nario teigimu, kadangi toks gydymas yra netoleruotinas, būtina pradėti politiškai kalbėti apie vadinamųjų konversijos terapijų, arba

homoseksualumo „gydymo“, praktikų draudimą. Tai reiškė tiesioginį ir nedviprasmišką valdžios užmojų pakreipti psichiatrijos mokslą ir gydymą ideologine linkme, nepaisant pacientų teisių ir jų poreikių. Tokiu būdu tikrasis A. Juškaitės ir T. V. Raskevičiaus vykdyto psichiatro puolimo tikslas neabejotinai buvo siekis vėl priversti psichiatrijos mokslą tarnauti represiniams ideologiniams ir politiniams tikslams, o terapines paslaugas teikiančias šios srities įstaigas – paversti susidorojimo su kitaminčiais įrankiais.

Dėl žalingo institucinio veikimo

Dar didesnę nerimą kelia Lietuvos Psichiatrų Asociacijos (LPA) laikysena, kuri atskleidė profesinio kolegialumo, nepriklausomumo ir etikos principų stoką. LPA (vadovė gyd. Ramunė Mazaliauskienė) pagrindinė paskirtis – ginti psichiatrų teises ir skatinti konstruktyvias diskusijas įvairiais teoriniais ir praktiniais profesinės veiklos klausimais. Prisimindama sovietinę praeitį, kai psichiatrija buvo naudojama politiniams tikslams, asociacija privalėjo būti itin jautri bet kokiems bandymams pajungti psichiatriją ideologinei ar politinei įtakai. Šioje situacijoje LPA turėjo aktyviai veikti, siekdama užtikrinti, kad Aleksandro Alekseičiko-Kirinovo profesinė veikla netaptų ideologinio manipuliavimo objektu, o jis pats atviro ir šiurkštaus susidorojimo auka.

LPA pasyvumas ne tik neatitiko asociacijos įstatų, bet ir aiškiai atskleidė šioje organizacijoje egzistuojančią ideologinę takoskyrą, skatinusią pažeisti bendruomenės kolegiškumo bei profesinio solidarumo principus. Asociacija nesureagavo į viešą puolimą prieš savo narį ir neinicijavo etiškai pagrįsto dialogo su Vilniaus psichikos sveikatos centru, Sveikatos apsaugos ministerija ar kitomis institucijomis, nors jos įstatai aiškiai įpareigoja ginti savo narių profesinius interesus. LPA neparodė jokios iniciatyvos viešai ginti A. Alekseičiko-Kirinovą nuo ideologiškai motyvuotų kaltinimų. Priešingai, ji leido formuotis visuomenės spaudimui ir toleravo viešą psichiatro diskreditavimą.

Tačiau ypač odioziškai viešojoje erdvėje atsiskleidė Kauno mieste įsikūrusios Lietuvos psichologų sąjungos (LPS) valdybos pozicija (*LPS vadovė – Aina Adomaitytė, valdybos nariai: Said Dadašev, Juliana Lozovska, Aušra Norė, Raimonda Petrolienė, Justina Slavinskienė, Marija Turlinskienė, Tadas Vadvilavičius*).

Savo 2024-07-03 laiške valstybės valdžios institucijoms LPS valdyba su baudžiaviniu nuolankumu ėmė raginti savo kolegas reaguoti į A. Alekseičiko-Kirinovo pasisakymą, kviesdama atsiprašyti LGBTQ+ bendruomenės dėl tariamo istorinio neteisingumo ir žalos, patirtos patologizuojant ir stigmatizuojant homoseksualumą sveikatos sistemoje (!) Šie asmenys prašo įstatymų leidėją keisti teisės aktus **ir Lietuvoje uždrausti bet kokią seksualinės orientacijos keitimo praktiką**. Jie skundžia Sveikatos apsaugos ministerijai Vilniaus psichikos sveikatos centrą, kuriame dirbo A. Alekseičikaso-Kirinovas, teigdami, neva jame yra/buvo **taikomos homoseksualius asmenis žalojančios praktikos**, ir ragindami neleisti, kad jame ir kituose psichikos sveikatos paslaugas teikiančiuose centruose būtų teikiamos panašios paslaugos. Akylai įgyvendindama genderizmo ideologiją, LPS valdyba ragina Vilniaus psichikos sveikatos centro vadovybę ir centro steigėją Vilniaus miesto savivaldybę garantuoti pacientams tik tokias paslaugas, kurios atitinka įvairių orientacijų ir **lyties tapatybių poreikius**. Ragina Lietuvos psichiatrų asociaciją apsvarstyti A. Alekseičiko-Kirinovo pasisakymo suderinamumą su asociacijos „**oficialia**“ pozicija.

Šis LPS valdybos prašymas visiškai sutampa su valstybės archyvuose esančių Lietuvos okupacijos laikotarpiu rašytais darbo kolektyvų laiškais komunistų partijos centro komitetui, kuriame saujelė okupacinės valdžios pataikūnų reikalauja nubausti, įkalinti ar kitaip susidoroti su nepaklusniais kolektyvo darbuotojais, nepritariančiais komunizmo ideologijai ir Lietuvos kompartijos politikai. Patologinė totalitarinės baudžiavinės komunizmo sąmonės šmėkla LPS valdyboje prasiveržė visu ryškumu ir grėsme, ne archyviniais vaizdiniais, o realiais veiksmais ir dabarties laike, leisdama pajusti visuomenei vergišką ideologizuotų institucijų tarnautojų elgesį su savo piliečiais. LPS valdybos nariai parodė, kad ši organizacija, kuri, tikėtina, yra remiama įvairių ideologines programas finansuojančių fondų, ne tik neatstovauja šalies visuomenės interesams, nesirūpina žmonių psichikos sveiktos efektyviu gydymu, o sąmoningai ideologiniais tikslais paneigia ir naikina pamatines žmogaus

teises – pirmiausia pacientų teisę į jiems priimtina gydymą, pažeisdami Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, kurio 6.729 straipsnis (Paciento sutikimas) nustato, jog **pacientas negali būti gydomas ar jam teikiama kita asmens sveikatos priežiūra ar (ir) slauga prieš jo valią.**

Neabejotina ir tai, kad LPS valdyba, primesdama savo ideologines nuostatas valstybės institucijoms, pažeidžia Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymą, kurio 4 straipsnis reglamentuoja paciento teisę pasirinkti sveikatos priežiūros įstaigą ir sveikatos priežiūros specialistą, taip pat šio įstatymo 5 str. 3 dalį, kuri užtikrina paciento teisę gauti informaciją apie savo sveikatos būklę, sveikatos priežiūros įstaigoje taikomus ar gydytojui žinomus kitus gydymo ar tyrimo būdus, galimą riziką ir kitas aplinkybes, kurios gali turėti įtakos paciento apsisprendimui sutikti ar atsisakyti siūlomo gydymo.

Atsižvelgdamas į tai, Nacionalinis susivienijimas reikalauja:

1. Lietuvos Respublikos Prezidentą užtikrinti piliečių konstitucinę pažiūrų ir profesinės veiklos laisvę, nes šis politinio ir ideologinio susidorojimo atvejis su žymiu Lietuvos psichiatru sukūrė precedentą, galintį turėti rimtų pasekmių šalies gydytojų teisėms, jų nepriklausomumui, žmonių sveikatai ir piktnaudžiavimams psichiatrija atgaivinimo.
2. Lietuvos Respublikos Seimo Sveikatos apsaugos komitetą atlikti tyrimą dėl A. Alekseičiko-Kirinovo atleidimo aplinkybių ir įvertinti, ar sprendimas priimtas laikantis teisės aktų ir nešališkumo principų. Sudaryti nepriklausomą komisiją, kuri objektyviai įvertintų A. Alekseičiko-Kirinovo atleidimo iš darbo atvejį, nesiremiant vien žiniasklaidoje pateiktomis interpretacijomis.
3. Vilniaus miesto savivaldybę įpareigoti Vilniaus miesto psichikos sveikatos centro administraciją pateikti detalią informaciją apie A. Alekseičiko-Kirinovo atleidimo aplinkybes ir pagrindą, užtikrinant skaidrumą ir nešališkumą, o gautą informaciją paskelbti visuomenei.
4. Imtis veiksmų užtikrinant, kad A. Alekseičiko-Kirinovo pacientams būtų suteikta tinkama psichologinė pagalba ir nenutrūkstamas gydymas. Tai galėtų apimti laikinas kompensacines priemones, skirtas pacientams, kurie liko be priežiūros.
5. Suorganizuoti viešą diskusiją su psichikos sveikatos specialistais, pacientų teisių gynėjais ir visuomene, siekiant išspręsti konfliktą ir atkurti pasitikėjimą institucijomis.
6. Lietuvos Psichiatrų Asociacijos (LPA) nariams įvertinti vadovybės sprendimų atitiktį asociacijos misijai, viešai aptarti su visuomene šį politiškai skandalingą atvejį ir paaiškinti tikrąsias A. Alekseičiko-Kirinovo atleidimo aplinkybes, taip pat grąžinti pasitikėjimą psichikos sveikatos sistema, pašalinant bet kokias abejones dėl psichiatrijos ideologinės priklausomybės atgaivinimo, aiškiai parodant, kaip asociacija ateityje gins savo narių interesus panašių situacijų atveju, kad visuomenė būtų tikra, jog psichiatrijos praktika nėra ir nebus paveikta politinių ar ideologinių interesų.

Kviečiame Lietuvos visuomenę ir įvairias piliečių grupes išlikti budriomis, siekiant užkirsti kelią ideologinių nuostatų įsigalėjimui sveikatos priežiūros srityje. Tokios nuostatos gali pažeisti pacientų teisę į laisvą gydymo įstaigos, specialistų ar gydymo metodų pasirinkimą. Skatiname atsakingai rinktis sveikatos priežiūros paslaugas ir vengti specialistų (ypač LPS), kurių veikla grindžiama ideologiniais principais, galinčiais prarasti vertę ar net pakenkti žmonių sveikatai keičiantis visuomenės vertybėms ar mokslinėms žinioms.

Siekiant užtikrinti teisingumą ir sąžiningumą, Nacionalinis susivienijimas pasirengęs bendradarbiauti ir prisidėti sprendžiant A. Alekseičiko-Kirinovo atleidimo iš darbo klausimą.

Nacionalinio susivienijimo valdyba